

belang bij openbare veiligheid en in hun oogen was gemeene straatrooverij wat de ridders een nobel ridderrecht dunkten". (Blz. 9 van Anton Pannekoek's "Ethiek en Socialisme".) Vorder verwijzen we naar het Historisch Materialisme van Herman Gorter, die dit vraagstuk duidelijk uiteenzet, naar Kautsky, die in "Ethiek" vooral de oorsprong en naar Jozef Dietzgen, die meer het wezen der zedelijkheid behandelde.

Wij hebben nu éénmaal velerlei belangen en behoeften. Ons persoonlijk belang is dikwijls in strijd met het groeps- of klassebelang, daarom moeten de gemeenschappelijke belangen vaak tegen de persoonlijke in behartigd worden, waarbij het algemeen-nuttige als het goede verschijnt. Van een voor alle tijden en mensen geldende absolute objectieve norm, waarvan ook Heymans en Leo Polak schrijven, kan dus geen sprake zijn. Wat in de oogen der arbeiders van edele gezindheid getuigt is in de oogen der kapitalisten veelal doortrapt gemeen. En omgekeerd: tevredenheid, berusting en vaderlandsliefde zijn typisch burgerlike deugden; internationale klassesolidariteit, opstandigheid en alle verstoringen der bestaande "orde" zijn in de oogen der bourgeoisie misdadig zonder meer.

Uit het feit dat er geen absolute moraal is, moet niet worden afgeleid dat er dus absoluut geen moraal is. Maar de "hogere" goederen houden ten nauwste verband met de "aardse". Waar de burger spreekt over Spanje als: de bloeddorst der anarchisten en ondermijning van alle cultuur, spreekt de proletariër over de heilhaftige strijd tegen de barbaren, voor de opbouw eener nieuwe cultuur.

De anarchistische kleurenboog.

Het anarchisme is een revolutionaire richting van burgerliken huize met dikwijls een middenstandsmentaliteit. Het wil het bestaande stelsel door sociale revolutie doen verdwijnen, waarbij het sterk wordt geïnspireerd door de vrijheidsleuze der Fransche revolutie. Het ziet de verschijnselen van oorlog, geweld en militarisme op zichzelf en legt daarbij een absolute maatstaf aan: vrijheid, mensheid en persoonlijkheid. Anarchisme, het woord zegt het al, betekent: geen gezag, geen regeering, geen dwang, doch het "vrije individu in de vrije maatschappij", een "vrije mensheid", hoewel over dit "vrije" vrij verschillend gedacht wordt. Op z'n gunstigst moet de zelfucht der persoonlijkheid voorkomen dat er anarchie ontstaat in de zin van chaos. Het klassekarakter onzer maatschappij wordt ontkend of men ziet dit slechts als zeer betrekkelijk. Men spreekt van een strijd om het Recht. Iedere machtsvervorming wordt op ethische gronden afgevoerd, omdat dit overheersching zou zijn, ook dus de dictatuur der arbeidersklasse georganiseerd in de raden.

Het is feitelijk ondeenlijk om juist over het anarchisme te schrijven, omdat het geen ideologische éénheid vormt. Telkens bedenkt men weer: ja, maar die zegt toch zus en die doet toch zoe. Wij moeten al dadelijk onderscheiden de individualisten als Max Stirner en zijn Bond van egoïsten, die soms uit louter zelfzucht altruïstisch worden. Dit zijn de volbloed anarchisten met hun lijfspreuk: mij gaat niets boven mij. Dan moeten wij wijzen op gure, a-sociale elementen, die de leuzen van het anarchisme voor de leus hebben, maar er zich scherp tegen

verzetten dat een gemeenschap zich met hen bemoeien zou. Vele kunstenaars, predikanten en intellectuelen met zeer individualistisch karakter, voor wier vrije beroepen de maatschappij steeds minder plaats biedt en die zich nu in zich zelf terugtrekken, omdat zij ook in een proletarische beweging geen heil kunnen zien. Dan zijn er de avonturiers en utopistische warhoeden, die elke nieuwe dag nieuwe onzin uitkramen.

De sociaal - anarchisten daarentegen, Michael Bakounine b.v., hebben begrepen dat er een verband is tusschen enkeling en gemeenschap, hebben zich in ieder geval met het maatschappelijk vraagstuk beziggehouden, wetende dat voor de geboorte van iedere "vrije persoonlijkheid" alvast de samenwerking van meerdere mensen noodig is. Dat de maatschappelijke opvattingen van Pierre Proudhon een klein-burgerlijk verzet tegen het grootkapitaal betekenden werd reeds in de 3e persdienst van dit jaar (blz. 8 - 9) gezegd.

De kritiek van de hedendaagsche Hollandsche anarchisten op het marxisme gaat uit van absolute zedelijke normen en is meestal absoluut oppervlakkig. Men bestrijdt, en terecht, de praktijken der reformisten, de opportunistische draaimolen van SDAP. en CPN. Doch, wordt dit alles niet even scherp en met beter argumenten door de linkerzijde, de revolutionaire marxisten, bestreden?

Dat Marx zijn opvatting over de staat, volgens de B.A.S. "een domme gezagsinstelling die terstond vernietigd moet worden", na de Kommune van Parijs grondig heeft gewijzigd, is hen blijkbaar niet bekend. Men leze Lenin's "Staat en revolutie". De gunstige strekking: het zelfdoen, het opwekken tot directe actie in een tijd dat de staatsocialisten meenden dat alles wel van zelf zou gaan, het nadrukleggen op de subjectieve factoren der revolutie is welkomen in overeenstemming met Marx: "De bevrijding is het werk der arbeiders zelf, en Gorter's wijzen op de kracht van het individu, aan het slot van het Historisch Materialisme.

Geweldloze klassenstrijd ?

In het niet aanvaarden van de klassenstrijd schuilt het gevaar van de fascistische idee der samenwerking van alle standen. De arbeiders die slechts massaal de zware strijd tegen het monopoliekapitaal kunnen voeren, op straffe van ondergang, hebben bitter weinig aan idealen van vrije geesten die de laag-bij-de-grondsche klassenbelangen verwerpen. De materiele basis hunner, in economisch opzicht, klein-burgerlijke opvatting wordt duidelijk in het: "Ieder voor zich", zocals ook de liberalen geen staatsbemoeiing dulden. Liefst ieder in zijn eigen tuintje, terug naar de natuur, in een telstolaansche kolonie waar men aarts-reactionair is ten opzichte der "uivelsche techniek" en als dat niet gaat, dan maar vrije overeenkomsten met "nemen naar krachten en geven naar behoefte", of omgekeerd. Bij alle aandacht die men aan ziel-, zede- en opvoedkundige vraagstukken besteedt, mocht men wel eens wat meer aan maatschappij-ontleding doen. Het ware te wenschen, dat de anarchisten het ABC van de klassenstrijd konden.

We lezen in het Vrij-Socialistisch Program: "Het kenmerkende van het vrij-socialisme is, dat het niet zonder meer beruht op politiek-economisch inzicht, maar dat het wortelt in een bepaalde geestesgesteldheid".

En in de brochure "Spanje", op blz. 30: "De revolutie is een proces van tientallen jaren, dat zich langzaam nu, met schokken dan, maar voortdurend in de geest voltrekt".

Doch ziet, daar voltrekt zich de revolutie in ... Spanje en de Hollandse anarchisten staan daar met hun absolute normen over geweld en mensheid, of juist: ze zitten er mee en staan voor de keus: of in de praktijk der revolutie onvoorwaardelijk de zijde der arbeiders kiezen, of zich krampachtig aan onhoudbare idealen vastklampen.

Jo de Haas schimpt op "het benzine-proletariaat", dat vrouwen en kinderen vermoordt ("De Arbeider" van 5/10 '36). Hij hoort van op zich zelf ongetwijfeld verschrikkelijke dingen, maar hij vraagt zich niet af, of zij, die in een strijd op leven en dood gewildeld zijn, anders konden handelen. Hij ziet ze niet in hun maatschappelijk verband. Dergelijke "ethische" verontwaardiging vinden we overigens in de "Telegraaf", enz., men behoeft zich daarvoor heusch niet revolutionair te noemen.

We citeeren nog uit "Bevrijding" van Nov. '36 (De Licht: Voor of tegen?): "Wij zullen de Spaansche arbeiders helpen, maar die hulp mag niet zoe zijn dat we ons zelf hier de mogelijkheid benemen tot beter en mensche-lijker strijdmiddelen te komen, daarom zullen wij onze hulp bezonnener moeten geven dan die gevraagd wordt".

"Intussen echter is het onze dure plicht om door het verstrekken van al wat het leven dient onze Spaansche makkers te helpen, juist, ja juist omdat wij ze dat wat de dood dient niet kunnen en niet mogen geven". Uit de brochure "Spanje", blz. 32, 34, 39, uitgave SAA.

"Geen man, geen cent, geen arbeid voor het militarisme ... al zijn het onze beste kameraden die het gebruiken". ("De Wapens Noder" bijblad Oct. '36 vande IAMV. In het Nov.nr. van "Bevrijding" schreef B. de Licht: Doch ik verkiez nog een steun, zoeals die ... in "De Arbeider" en "De Wapens Noder" wordt aanbevolen." - "De gewapende burgeroorlog over geheel Europa" ... (is) een zoevel uit praktisch, als uit moreel oogpunt wanzinnige wensch, die voor jaren tot de ondergang van de gansche West-Europesche revolutionaire beweging zou loiden ...". De Licht wil "het menselijk geweten en verantwoordelijkheidsbesef tot op het uiterste trachten te waken, en in zooverre wel degelijk pogen ... inderdaad het geweten der revolutie te zijn." - "Zelfs al was wapentoevoer naar Spanje doeltreffend mogelijk zou ik daaraan toch niet daadwerkelijk willen deel nemen".

Uit de Spaansche praktijk hebben de anarchisten niet geleerd dat de bovengewelddadige strijdwijze, staking, boycot, non-coöperatie, onvoldoende zijn, of op een gegeven moment overgaan in geweldadige, of ondergang beteekenen. Trouwens, hoe ontzaglijk veel werd er niet gestaakt in Spanje. Zonder wapengeweld zijn de bedrijven, de economische macht, welke het beste wapen der arbeiders is, niet te veroveren, zomin als ze zonder proletarische diotatuur zijn te behouden. Het is naïef te verwachten, dat de kapitalistische klasse zou zwichten voor een grootmoedige houding der arbeiders. Werkelijkheidszin ontbreekt geheel bij de mensen die dit menen, en die dan ook zelf meestal buiten de werkelijke klassenstrijd staan.

Het anti-militarisme wordt gezien als een deel op zich zelf, al zegt men tegenover het burgerlijk pacifisme er dan nog zoe naderkkelijk bij dat het kapitalisme bestreden moet worden.

Love de revolutionaire klassestrijd!

Men mag het betraden of toejuichen, maar de mate van geweld wordt bepaald door de krachtsverhouding der klassen. Niemand liever dan de arbeiders zouden zonder bloedvergieten de uitbuiting willen beëindigen, maar zij weten ook te goed, dat de hoer-sende klasse en alles wat daaraan verbonden is, niet vrijwillig, niet uit zedelijke overwegingen welke zij niet eens kunnen aanvoelen, van hun voerchten afstand zouden doen.

De wanhopige verwarring en utopische vaagheid kwam door de Spaansche strijd wederom duidelijk aan de dag. Want behalve de boveng-aangehaalde schrijvers waren er toch die het nu een hoge zedelijke eis vonden om het solidair-zijn metterdaad te toonen, door indien ze konden wapens te sturen, er zelf heen te gaan, of van nu af in beginsel de gewelddadige revolutie te aanvaarden, zij het zonder oorlogsmantel of geweldsverheerlijking. Is het geweld de vroedvrouw, daarmee is het nog niet de moeder der revolutie.

Wanneer onze denkbeelden over het verloop der revolutie niet kloppen met de werkelijkheid, moet men nauwkeurig nagaan waardoor men tot die meeningen is gekomen. Pas dan zal men op een concrete basis komen te staan, wanneer men ten aanzien van de moraal het historisch materialisme en ten opzichte van de klassenstrijd het revolutionair marxisme als juist erkent. Dit erkennen en aanvoelen zou voor vele anarchisten zeer wel mogelijk zijn, omdat zij economisch tot het proletariaat behooren, al droomen zij ook van vrije individuen. En voor de uit de bourgeoisie afkomstige anarchisten geldt, dat men als ontkoling zich van zijn klasse kan losmaken en tot het communisme komen, hoewel dat voor de bourgeoisie in zijn geheel natuurlijk onmogelijk is.

Wij moeten trachten de opvattingen der anarchisten goed te begrijpen en juist voor te stellen. Uitgaande van de absolute moraal volgens welke geweld, burgeroorlog en militarisme altijd een misdad tegen de mensheid zijn, moeten zij, willen zij consequent zijn, wel schrijven als boven is aangehaald. En ook al is het waar, dat een dienstwillig-geraar groote moed beteent door voor zijn diepste overtuiging de dood in te gaan, het zich onttrekken aan de gewapende strijd der arbeiders is daarom niet minder funest en uit klasse-oogpunt verwerpelijk.

De afslachtings-theorie der zedemeesters is strijdig met het klassebelang dus uit proletarisch oogpunt onzedelijk. Zij verandert in het tegendeel van wat bedoeld werd. Deze lieden zijn objectief gezien tegen de revolutie, al zijn zij zich daar allerminst van bewust en willen zij nog zoe vurig, bekvaam en eerlijk, een werkelijke maatschappelijke vernieuwing. Het is derhalve een proletarische plicht deze in wezen klein-burgerlike opvatting ten scherpste te bestrijden.

Wie klaarheid wil, moet beginnen de klassestrijd en zijn consequenties te erkennen, omdat hij de voorwaarde is voor de opheffing der klassen. Pas dan, als deze zijn verdwenen en de mensen als vrij en gelijke producenten naast elkaar staan in een communistische maatschappij, zal men ook van een "algemeen menselijke moraal" kunnen spreken. Zoolang de economische grondslagen hiervoor nog niet zijn gelegd, zal men zich tevreden moeten stellen met een moraal die het proletariaat in zijn bevrijdingsstrijd dienstig is en zal men ook deze strijd zelf in al zijn consequenties moeten aanvaarden. En tot deze consequenties behoort het aanvaarden van oorlogsgeweld, waar dat nodig is. Uit nood-

zaak, niet uit bloeddorstigheid. Heel wat arbeiders, die van de geweldloze ethiek niets willen weten, ja, die zelfs bereid zijn de propagandisten dezer leer in tijden van revolutie te bestrijden met alle middelen die men tegen al of niet moedwillige saboteurs der klasse-discipline toepast, zullen in de strijd de edelste gevoelens tot uiting brengen tegenover hun kameraden.

Wel zijn we allerminst blind voor veel overbodige wreedheden, die in elke revolutie worden gepleegd. Maar wij weten, dat misdaden door enkelingen begaan, juist door de arbeiders het krachtigst worden bestreden. Ja, er zijn voorbeelden genoeg, dat de zachtmoedigheid der arbeiders mede oorzaak was van hun eigen nederlaag. Overigens - ook al was dat niet het geval, ook al waren de arbeiders monsters van bloeddorst tegenover hun klassevijand, nog zouden we hun strijd moeten steunen, omdat elke misdaad kleiner is dan die van medewerking aan de bestendiging van het kapitalistisch regime. ---

Samenvattend kunnen we zeggen, dat de anarchoistische ethiek met haar absolute normen en het zien van de verschijnselen op zich zelf een burgerlijk karakter heeft en niet bruikbaar was in de Spaansche strijd. Met de marxistische opvatting als Kompas kan men elk concreet geval het best ontleden en hetgeen noodzakelijk blijkt ook te doen en het als onvermijdelijk te aanvaarden.

DE SPANSCHE BURGERSCHRIJF

Het onderstaande artikel is niet van de G.I.C. We plaatsen het daarom als discussie-artikel en zijn van plan binnen korten tijd het standpunt van de groep betreffende de aangesneden kwesties in een apart artikel uiteen te zetten. Wij hopen echter dat intusschen van andere lezers of groepen van lezers flinke deelneming aan deze discussie loekemt.

Lessen uit Spanje.

I

De arbeiders van de geheele wereld volgen de burgeroorlog in Spanje met gespannen aandacht. Niet enkel omdat zij sterk meevelen met hun klassegenooten, en met hen hopen op zooveel overwinning als te bereiken is, maar ook om de lessen die er uit te leren zijn voor henzelf.

Nu moet men daarbij wel in 't oog houden, dat deze strijd niet opgezet is als een strijd voor de bevrijding van de arbeidersklasse. Daarvoor waren de verhoudingen nog te onontwikkeld en dus de arbeiders nog te zwak. Ze zijn er bij ingesleept, in een strijd, die oorspronkelijk een strijd was voor de ontwikkeling en de vernieuwing van het kapitalisme. Een deel der Spaansche bourgeoisie voelde de noodzakelijkheid om door moderniseering van de staat, vernietiging van de macht van de kerk, verbetering van het onderwijs, onderwerping van het leger aan het burgerlijk bestuur, een einde te maken aan de achterlijke barbaarsheid op alle gebied, die de ontwikkeling van een modern kapitalisme verhinderde. Zoals altijd in dergelijke vroegere gevallen in andere landen, waren de intellectuelen hierbij haar woordvoerders, en scoften de arbeiders zich bij haar aan. Natuurlijk niet enkel, omdat zij hierin een belangrijke en noodige vooruitgang zagen, maar ook, omdat zij zelf daardoor betere

ontwikkelingsmogelijkheden voor hun organisaties zouden krijgen, en wellicht uit de verdeeldheid van hun tegenstanders, waarvan het eene deel hen noodig had, nog extra voordeelen konden krijgen.

Nu werkte echter de hogere ontwikkeling van het kapitalisme en van de proletarische klassestrijd in de rest van de wereld op Spanje terug. Daardoor was er een veel scherper klassebewustzijn aan beide zijden, waardoor enerzijds de arbeidersstrijd vreesde, anderzijds door al wat onder de bourgeoisie de arbeidersstrijd vreesde, anderzijds de arbeiders veel scherper voor hun eigen klassebelangen tegenover de geheele bourgeoisie optraden. Het gevolg was, vooral toen de generaals door de stille hulp van Italië sterk begonnen te winnen, dat het grootste deel van de bourgeoisie begon te aarzelen en de praktische strijd bijna geheel aan de arbeiders overliet. Zoo kreeg de burgeroorlog steeds meer het karakter van een strijd van de arbeiders tegen de generaals als vertegenwoordigers van de kapitalistische bourgeoisie.

Hieraan is al af te meten, in welk opzicht de Spaansche strijd niet een voorbeeld kan zijn en niet kan dienen, om er lessen voor de proletarische klassestrijd uit te trekken. Een arbeidersklasse, die een revolutionaire strijd voor haar bevrijding begint, gaat haar tegenstander niet met grand en, karteton en lucht-bombardement te lijf. Zij weet heel goed dat op het punt van oorlogsgeweld de bourgeoisie verre in het voordeel is. Zij is in deze oorlogsmethode ingesleept als aanhang van een der beide burgerpartijen, die elkaar militair bevochten. Zij is in een toestand van verdediging gedrongen, voor een doel en met een middel, die haar eigenlijk niet liggen. Wel heeft zij hier een groote kracht ontwikkeld, zoals de tegenstanders niet verwacht hadden. De matrozen en soldaten, die op tal van plaatsen voor hun zelfstandig snel optreden de saamgezwoeren officieren onschadelijk maakten, hebben reeds in het begin zooveel oorlogsschepen en kazernes voor de regeering bewaard, dat zonder de vreemde hulp de opstandige generaals er leelijk voor hadden gestaan. De als militiale gewapende arbeidersmassa's hebben een dapperheid, toewijding en doodsverachting getoond, die aan de dagen van de Parijsche Commune herinneren. Maar tegenover de bekwame militaire vakkennis van hun met alle vernielingsmiddelen goed toegeruste tegenstanders was dit toch niet voldoende om de overwinning te behalen. Daarom grijpen de Spaansche arbeiders - mochten ze vroeger van de Communistische Partij al niet veel moeten hebben - nu met graagte de hulp van Rusland aan, dat hun oorlogswapenen en in het militaire vakdeskundige officieren kon verschaffen. En zoo wordt, wat eerst het karakter van een klassestrijd kreeg, nu steeds meer tot een onderdeel van de groote tegenstellingen der mogendheden en hun groepen; waarbij de uitslag van den strijd afhankelijk wordt van de internationale politiek der staten. Over de vraag, welke rol oorlogswapenen in de revolutionaire bevrijding van de arbeidersklasse zullen spelen, kan ons de Spaansche burgeroorlog niets leeren.

II

Wel echter over de strijd in het algemeen, over haar doelen en haar organisatie. De arbeiders treden hier op met als bondgenooten het republikeinsche en democratische deel van de bourgeoisie. Wat de sociaaldemokraten hier en elders ons zoo dikwijls voorhouden:

dat de arbeiders alleen te zwak zijn en daarom hulp moeten zoeken door hun tegenstander, de bourgeoisie te verdeelen, en met het eene deel het andere moeten bestrijden - dat zien wij in de Spaansche strijd verwezenlijkt. En blijken ze nu sterker te zijn? Omgekeerd, hun bondgenootschap verzwakt hen allebei. Het burgerlijk deel wordt in de strijd verlamd door de vrees, dat de gewapende arbeiders zich niet door hen zullen laten regeeren en hun klassebelangen voorop zullen stellen. De arbeiders werden gehinderd in de ontplooiing van hun kracht, doordat de burgerlijke aanvoorders weifelen. Natuurlijk, want de tegenstelling en innerlijke vijandschap der klassen gaat veel dieper dan de vijandschap der beide elkaar bevechtende burgerlijke richtingen. Het is een onnatuurlijk bondgenootschap, aan beiden opgedrongen door beider wensch om de burgerlijke democratie te verdedigen. En op die wijze aan elkaar vastgebonden, verlammen zij elkaar.

Dat bewijst nog eens weer duidelijk, dat de strijd van de arbeiders voor het behoud van de burgerlijke democratie een hopeloos strijd is. Natuurlijk, als de groote meerderheid van de bourgeoisie deze democratie als haar beste middel beschouwt om te heerschen, dan is de democratie veilig. Dat wil zeggen, de "democratie", zooals zij die opvat, waar dus geleidelijk allerlei rechten en vrijheden afgeknaagd worden, die de arbeiders vroeger gebruikten. Wij kennen dat in Nederland. Maar de uiterlijke vorm van democratie blijft bowaard. Zoedra echter een aanzienlijk deel van de bourgeoisie - of maar een kleiner deel, dat over goed gewapende bonden beschikt - die democratie niet meer wil, en de arbeiders moeten met het overige deel de democratie verdedigen, dan loopt het mis. Of wel de arbeiders strijden (zooals voor 14 jaar in Italië en nu in Spanje), en de door twijfel en vrees verlamde burgerlijke democraten laten hen in de steek; of zij strijden niet, omdat zij op een bevel van hun leiders wachten, die niets durven (zooals voor 5 jaar in Duitsland), en dan is er geen tegenstand tegen het fascisme; of zij strijden alleen (zooals in Oostenrijk) en worden door een goed gewapende overmacht verslagen.

De burgerlijke democratie, dat wil zeggen parlementarisme met algemeen kiesrecht, past bij een klein kapitalisme, waarin het voor de verschillende groepen van kapitalisten een middel is om hun belangen tegen elkaar uit te vechten. Nu echter heerscht het monopolistisch grootkapitaal steeds oppermachtiger. Het wil deze democratie nog wel gebruiken om bij de arbeiders de schijn te wekken alsof deze binnen het kapitalisme hun klassebelangen kunnen verdedigen, en om hen daardoor van revolutionaire bewegingen af te houden. Maar zoedra het betere middelen ziet om zijn heerschappij te bevestigen, fascistische methoden, laat het de democratie in de steek. En de arbeiders, die haar willen verdedigen, lijden de nederlaag.

Zulk een verdedigingsstrijd, tezamen met burgerlijke elementen, brengt ook voor later geen kracht, maar alleen zwakheid. Onder dit bondgenootschap worden de klassetegenstellingen verdoezeld; de klare tegenstelling: arbeiders tegenover kapitalisten mag niet gepropageerd worden, om de bondgenooten niet te verschrikken en het "volksfront" niet te verdeelen. Alleen de ideologische leuzen - tegenstelling democratie - fascisme wordt gepropageerd. Illusies in plaats van de waarheid.

Alleen als de nederlaag leidt tot het inzien van deze waarheid, kan daaruit een begin van nieuwe kracht komen. Als de arbeiders er uit leeren, dat zij als klasse hebben te strijden tegen de gehele bourgeoisie, dat zij hun doel niet in het verleden maar in de toekomst hebben te zoeken, dan eerst zullen zij beginnen hun eigen klassemacht op te bouwen. Dan zullen ze ook niet dadelijk winnen, dan zullen ze ook nederlagen lijden, maar dan is elke nederlaag, omdat zij steeds de waarheid laat zien, een bron van nieuwe inspanning, nieuwe kracht en zoo een bijdrage tot de groeiende overwinning.

III

Maar nu leert Spanje opnieuw, dat ook dat niet genoeg is. In de groote steden, Madrid, Barcelona en elders, was het al zoo ver gekomen, dat de arbeiders hun burgerlijke bondgenooten lieten gaan en zelf hun strijd tegen de generaals als een klassestrijd gingen voeren. En toch bleek ook daar een zwakheid in de strijd, die weinig hoop op een overwinning gaf. Deze zwakheid was hun verouderde organisatievorm. De arbeiders waren in verschillende soorten van vakbonden en partijen georganiseerd. Hun éénheid van actie moest gekregen worden doordat de leiders of besturen een centraal-komitee tot algemeene leiding samenstelden. Het gevolg was een uiterlijke éénheid bij onderling wantrouwen dezer leiders, die meestal bovenal het belang van eigen partijrichting vooropstelden. Het beginsel der verdeeldheid wordt tot grondslag van de éénheid geproklameerd.

Dat is ook volkomen natuurlijk. Een sociaaldemokraat is overtuigd, dat de arbeiders alleen vrij kunnen worden door de sociaaldemocratische leer aan te hangen of deze partij te volgen. Daarom moet wel eerst het fascisme met vereenigde krachten van alle richtingen teruggeslagen worden; maar de hoofdzaak is toch dat daarna de socialistische weg gegaan wordt. De anarcho-syndicalisten willen deze gecentraliseerde socialistische of bolsjewistische staat niet, die zij als de ergste tyrannie beschouwen; zij willen een federatie van autonome groepen. De kommunisten zien alleen heil als zij meester zijn. Zij allen verstaan onder heerschappij der arbeidersklasse niet eenvoudig wat dit woord zegt: dat de arbeidersklasse, als één geheel, zichzelf en daarmee de maatschappij bestuurt; maar zij verstaan er onder: heerschappij van hun partij of richting over de maatschappij, dus over de arbeiders.

Hun fout is, dat ze niet de klassestrijd, de strijd van klasse tegen klasse zien, maar de strijd der partijen, de strijd van meeningen, van ideologische groepeerings. Het grondbeginsel van het Marxisme is hun vreemd. In plaats van in te zien: de arbeidersklasse heeft de heerschappij te veroveren, en dan zal zij naar haar behoeften de maatschappij organiseren, volgens wat dan onmiddellijk noodzakelijk zal blijken - willen zij van te voren vastleggen, wat de arbeiders dan later te doen hebben, en willen zij in hun programma deze organisatie voorschrijven. Eenigszins op dezelfde wijze als burgerlijke schrijvers vroeger tegen de predikers van de socialistische klassestrijd zeiden: vertel eerst hoe jullie de toekomstmaatschappij willen inrichten en dan zullen we zien, of wij mee kunnen gaan - zoo schrijven nu deze partijen van te voren reeds in hun programma's voor wat de arbeiders na hun overwinning moeten doen.

en werven daartoe aanhangers. En zocals wij toen antwoordden: wanneer de arbeidersklasse de overwinning behaalt, zal zij zelf haar eigen maatregelen nemen volgens de noodzakelijkheden, die dan blijken - zoo zeggen wij nu: de arbeidersklasse moet eerst winnen, en zij is dan zeker in staat zelf te beslissen, welke regelingen dan noodig zijn. De meeningsverschillen, die er altijd zijn, worden nu tot grondslag van de organisatie gemaakt, en daarom toont zij het beeld der verdeeldheid. Alleen als de klasse-saamhoorigheid tot grondslag van de organisatie wordt, kan de arbeidersklasse als éénheid optreden.

Maar er komt nog dit bij, dat deze organisaties alle uit de tijd van vóór de revolutie afkomstig zijn. Zij zijn alle ingesteld op verbetering en hervorming in de tegenwoordige kapitalistische omstandigheden. Daarom spelen leiders een groote rol; want de arbeiders worden door hun dagelijksche loonarbeid zoozeer in beslag genomen, dat én voor de politieke strijd in parlement en vergadering, én voor vakstrijd tegen ondernemers aparte deskundigen, politici, secretarissen, bestuurders, redacteuren, enz., noodig zijn. Deze treden als leiders van de organisaties op en de arbeiders spelen er een tweede rangs rol. Alweer volkomen natuurlijk, want de arbeiders kunnen maar een heel klein deel van hun aandacht en tijd aan het algemeen belang van hun Klasse besteden. Maar dan is 't ook natuurlijk, dat deze leiders, nu zij zich noodgedwongen tegen de gemeenschappelijke vijand verbinden, toch steeds elkaar wantrouwen en ieder bovenal het belang van zijn eigen organisatie in het oog vat. Dus zwakheid door verdeeldheid blijft de grondslag. Mogen dan deze organisaties en leiders een centraalkomitee voor algemeene leiding instellen, en het nog zoo goed bedoelen, in werkelijkheid heeft dit niets van een werkelijke éénheid van de arbeidersklasse. Deze is alleen mogelijk van anderen op, als bij de arbeidersmassa's zelf alle organisatieverschillen wegvallen of vergeten worden, als zij zich enkel klassegenooten voelen, en als saamoorige, tot één geworden, massa zelf over alle maatregelen besluiten en beslissen. Dit kan natuurlijk alleen als al deze arbeiders zelf met alle kracht en aandacht bij hun strijd zijn als de inhoud van hun dagelijksch leven. Hun onderlinge verbinding wordt dan door hun raden-delegaties gevormd.

In de Spaansche strijd zijn sommige elementen voor zulk een ontwikkeling van een proletarische éénheid aanwezig. Maar de overgeleverde oude organisaties en denkbeelden staan dit in de weg. En de verwikkeling van de Spaansche strijd tot een regelrechte militaire oorlog, waarin Europeesche statentegenstellingen betrokken zijn, leidt hem nu in een andere richting van meer zuiver militaire krachtsontplooiing.

---:---:---:---:---:---:---:---:---:---:---

Verantwoording 6 - 31 Jan. '37.

Br. 15 B. 25 Me. 70 H.A. 10 Me. 17 J.V. 5 v/d L. 10 v.L. 5 F.A. 15
G.M. 10 W.W. 5 D.F. 5 T.P. 25 A.B. 50 J.S. 10 R.W. 25 D.d'A. 10
v.L. 15 N.N. 100 Zuid 35 M.D. 25 B.B. 30 F.Z. 10 Zuid 100 R. 100
H.M. 250 (allen centen - te A.) B.H. te Z. f 1.- Haarlem f 8.40
Rotterdam f 1.75 v/d Z. te H. 15 ct. A.K. te H. f 2.- Enschede 50 c.
D.A. te B. f 2.60 B.M. te R. f 1.- W. te dH. 85 c. Rotterdam f 1.75
Klasbatalo: f 1.25 Rätekorrespondenz D.K. te B. 60 c. Hulpfonds f 5.-

Uit het nummer van het Amerikaansche, door raden-communisten uitgegeven, maandblad: "International Council Correspondence" nemen we over de volgende

BRIEF UIT DUITSLAND.

De nationaal-socialisten beseffen de noodzaak om in de behoeften van grote delen der bevolking te voorzien. Zij schijnen de ernst van de toestand in te zien en alle pogingen aan te wenden om die problemen op te lossen welke hun overheersing bedreigen. Ze prebeeren zij met alle macht de werkloosheid te verminderen. Hoewel de militaire dienstplicht een groot aantal yakkui noodig had en voor sommigen zelfs enig vooruitzicht biedt, hoewel de wapenindustrie op volle kracht werkt, en alle metaalbewerkers aan de arbeid zijn, is er toch nog een grote werkloosheid. Wie niet in de oorlogsindustrie werkt is in het welvaarts-werk (Fürsorgearbeit) betrokken, bij de Rijks-wegenaanleg, of bij de gedwongen arbeids- en landbouwdienst. Dit slaat vooral op jonge arbeiders.

In de "Fürsorgearbeit" ontvangt men een kleine toeslag op de bij de wet geregelde steun. De spoorwegbouw geeft een loon van 58 pfennigs per uur, bij de gedwongen arbeids- en landbouwdienst wordt kost en inwoning betaald en ook een klein zakgeld, maar deze diensten worden vereist vóórdat een arbeider voor een beter baantje in aanmerking komt.

De landbouwdienst wordt het meest gevreesd en verafschuwd. De jeugdige werklui ontvangen een "loon" van 15 mark per maand en werken iedere dag, ook op Zondag.

De landbouwdienst speelt een belangrijke maatschappelijke rol. Voor elk half jaar "dienst" ontvangt de arbeider een soort bewijs. Er zijn gevallen, waarin vier van die briefjes aan de arbeidsbeurs werden aangeboden, zonder dat die jonge arbeiders werk konden vinden. Nieuwe hoop ontstaat als zij binnen een halfjaar leeren de eenvoudige werkzaamheden met machines te verrichten. Als ze bekwaam zijn, vinden ze werk in de metaalindustrie tegen 63 pfennigs per uur en zijn ze op die manier ernstige concurrenten voor de geschoolde metaalbewerkers die 92 pfennigs per uur ontvangen.

De pogingen om werk te verschaffen worden door koortsachtigheid gekenmerkt. Duizenden werklui, drukkers, schilders, allen die geen metaalbewerkers zijn, werken drie maanden in rijksdienst en worden dan weer naar de arbeidsbeursen teruggedonden. Dit bewijst het gebrek aan werk, hoewel de oorlogsindustrie 74 uur per week doordraait.

Een rousachtig staatsapparaat tracht de toestand te beheersen, want dreigend doemt de vraag op of de nationaal-socialisten de economische crisis kunnen overwinnen. Zelfs de eenvoudigste werklui begriipt dit, al wordt van hem verwacht te beseffen, dat het nazi-programma eist dat eerst alle oude partij-voorvechters aan goede baantjes komen. De diktatuur van de ledenlijst der partij is aan de arbeidsbeurs duidelik merkbaar.

Behalve metaalbewerkers kunnen ook bekwame stenografen op werk rekenen. De bureaucratie groeit nog sneller dan de oorlogsindustrie. In kursussen worden meisjes geoefend voor hun aandeel in de "bewapening voor de vrede".

Gedurende de Olympiade werden de teugels gevierd. De buitenlandse bezoeker moest de indruk krijgen van vrede; een land zonder spionage of terreur. "Der Stürmer", door de jeugd veel gelezen, was nergens te vinden. Van het personeel der reisbureaus tot de S.A.-man op straat, was ieder gedruild om de bezoekers te ontvangen. Al waren deze dan vatbaar geweest voor gruwelverhalen, nu gaven ze hun geld uit en moesten als zoodanig behandeld worden.

Aan de lichtgeloovigen werden gemakkelikheden aangeboden. In Hamburg werd het "Wereldcongres voor Ontspanning" gehouden. Hoewel de buitenlandse deelname gering was, dansten toch enkele Bulgaren in nationaal costume voor het geestdriftige "volk" en de verheugde Dr. Ley. Uit alle Duitse landstreken kwamen vertegenwoordigers in hun speciale kleederdracht. Er werd gelachen, in insignes gehandeld en handteekeningen verzameld. De plaatsen werden voor 2 mark per uur verhuurd. Kortom, belang en belangstelling namen toe door die volksgebruiken: de Duitser lacht weer!

Oppervlakkig bekeken is alles kook en ei. er is orde en geluk. Maar orde van die soort als waarom touristen in Italië lofliederen zongen op Mussolini, omdat nu tenminste de treinen op tijd rijden! Geluk in die zin, dat er geen gebrek aan uniformen, klederdrachten en vlaggen is. In café's en op plezierboten hoort men pittige militaire muziek; soldaten vullen de treinen, die anders niet te best bezet zijn en de oude romantiek van de soldatenliefde leeft weer op en de uitstapjes van de "Kraacht door Vreugde" beweging geven veel verkeer. Deze organisatie van het amusement heeft de meest fantastische resultaten.

De mensen zijn zo onkritisch en politiek ongeschoold, dat het ongelooflijk is. Spreek eens met een echte Germaan over de bewapening die sedert de weder-invoering van de dienstplicht geen geheim meer is en hij zal antwoorden, dat Hitler de vroedzaamste man op aarde is en zijn bewapening slechts de zaak van de Vrede dient. Antwoordt men met statistieken of aanhalingen uit de redevoeringen des Führers die het tegendeel bewijzen, dan zal hij zeggen, dat hij geen belang stelt in "die politiek" en dat er waarschijnlijk wel andere dingen zijn in dit verband, waarvan wij niet weten... "maar de Führer? neen mijnheer!"

Hoe is het gevoelen van de vroegeretegenstanders in de bedrijven? Hoewel er geen groote stakingen of betoogingen zijn geweest, kan toch worden weerlegd, dat de Duitse arbeidersklasse als geheel nationaal - socialistisch geworden zou zijn. Wie verklaart, dat het falen van de Duitse arbeidersbeweging voortkwam uit een algemeen overloopen der arbeiders naar de N.S.D.A.P., kan niet in staat zijn de mogelijkheden te zien van de organisatie der vernieuwde klassenstrijd. Het schijnt dat de arbeiders ontwaken uit een narkose, waarin ze sedert de nederlaag verkeerden. Geen der vroegere organisaties speelt meer een rol, zij zijn weggevaagd. De "ondergrondse" groepen, betrekkelijk gering in aantal, verschijnen niet aan de oppervlakte, ze bestaan niet voor de groote massa. Een klasse echter kan zich bewegen zonder "aan politiek te doen", zelfs als zij beroofd is van haar organisatie. De leenzakjes evenwel worden er niet dikker op. De arbeiders en hun vrouwen voelen dat en worden wel gedwongen hun bestaansstrijd voort te zetten. - Dr. Ley bezocht kort geleden een fabriek in het Rijnland, waar de arbeiders hem met een "woest": Heil Hitler! begroetten, maar tegelijkertijd demonstratief hun leenzakjes omhoog hielden.

Terwijl dit maar een eerste uiting is van de groeiende economische ontevredenheid, zijn er ook toenemende tekenen van kollektief politiek verzet. In een grote noord-duitse machinefabriek werd het personeel, een paar duizend man sterk, bevolen in één van de grote zalen samen te komen om naar de laatste verkiezingsrede van Hitler te luisteren. Alleen de opzichters en het kantoorpersoneel verschenen; de arbeiders verzamelden zich op de binnenplaats voor de ingang, welke dicht werd gehouden tot de uitzending was afgelopen. De toestand werd kritiek, de weinige werkelijke nazi's onder de arbeiders durfden hun mond niet opendoen. - In het algemeen gebouren of dingen op de werkplaatsen, welke een jaar geleden onmogelijk waren.

Een kameraad vertelde me van een munitiefabriek in Groot-Berlijn met meer dan 5000 man, waar hij had gewerkt vóór Hitler aan de macht kwam. Na het inséinstorten van de oude arbeidersbeweging waren de arbeiders volkomen ontmoedigd en zagen geen einde aan de nieuwe slavernij. Een scherp controle-systeem werd ingevoerd. Een gewapende, gouniformde opzichter bewaakte elke tien man, men moest kaartjes krijgen om naar de waterplaats te gaan. Twee gewapende mannen stonden daar op wacht. Men werkte 74 uur per week, en kreeg om de vier weken een vrije zondag. Nog een jaar geleden werden de arbeiders geterroriseerd, maar toen "akklimatiseerden" ze, raakten ze aan de sfeer "gevend". Vandaag de dag komen ze naar het werk in hun oude Reichsbanner-, kommunisten- en Yzeren Front-hemden. Als de opzichters bezwaar maken zeggen ze: "Heil Hitler! koop jij voor mij een ander!" Niemand is meer bang voor de "jongens met de revolvers". De arbeiders bepraten de dingen openlijk in groepen bij het schaften of in de andere rusttijden en bewegen zich als vroeger. De controle is machteloos; het geheele personeel is opstandig en schijnt geïnspiroerd door het geloof, dat zij vast en zeker een volledige verandering zal beloven.

Het is heel goed mogelijk, dat de regering weer haar toevlucht zal nemen tot terreur in de fabrieken, om aan deze toestand een einde te maken. Maar dan zullen zij niet meer de machteloze vrees ontmoeten, maar toegenomen vijandigheid bij de arbeiders. Het is de regering niet gelukt de bedrijven te veroveren, ze heeft slechts ver-bitterde vijanden gemaakt.

De reiziger ziet daar niets van. Hij kan nooit de ware mentaliteit der arbeiders peilen; op z'n best is hij getuige bij de uitingen van ontevredenheid van zakonlui of boeren, die eerst blinde volgelingen van Hitler waren, maar nu in hun voortdurende ellende de huidige toestand openlijk vervloeken. Anderzijds zal hij weinig zien van de intensiteit der Duitse bewapening, hoewel parade en vlieg-oefeningen een deel vormen van het dagelijkse beeld van Duitsland.

Zoo mogelijk worden de zaken verborgen gehouden; uit bepaalde centra wordt het web der wapenindustrie over het geheele land geweven. De afzonderlijke fabrieken maken onderdelen, waarvan de bestemming niet bekend is aan de arbeiders. Buitenop draagt de fabriek een ongevaarlijke naam, b.v.: Hanza Ketting Fabriek, maar maakt ze munitie. Onder het personeel zijn meisjes van 15 jaar, die ook geheimhouding be-loofden en een stuk teekenden waarin de bepaling staat dat ze bij "ver-raad" de doodstraf kunnen krijgen.

De nieuwe munitiefabrieken zijn ware lusthoven, de binnenplaatsen hebben Correctie tikfout Persdienst Nr. 2 van '37, blz. 12, IIIe stuk 5e regel: die in werkelijkheid die, in plaats van: wekelijkheid.

bloemperken en de daken zijn bedekt met planten. Tuinaanleg verhoogt de arbeidslust en ... vormt een prachtige maskeering tegen vijandelijke vliegtuigaanvallen van verdorven bureu die Duitsland niet in vrede laten bewapenen. Om volledig verdekt te kunnen werken, is de inrichting zo gemaakt, dat naar buiten nooit licht doorstraalt.

Krupp bouwt nu een nieuwe fabriek in Noord-Duitsland, die er uit ziet als ongevaarlijke houten gebouwen, met bomvrije ondergrondse werkplaatsen.

Wat Spanje betreft is het nieuws in de kranten zo, dat ik verbaasd was in buitenlandse bladen te lezen, dat het "volksfront" moedig stand hield. Dit isolement komt tot uiting in de volkomen passiviteit met betrekking tot de Spaansche strijd, maar evenzeer zijn ze passief tegenover het Duitse nationalisme.

Blijft nog de vraag over naar de vorm van de nieuwe arbeidersbeweging. Tot nu toe is er niets te bespeuren. Alleen de basis bestaat, onverschillig hoe lang en hoe pijnlijk de ontwikkeling zal zijn. Naast het kleine aantal naamloze, illegale werkers die de dunne draden van hun verbindingen tegen de overweldigende macht van terreur, geweld en leugens trachten te handhaven, terwijl ze nauwelijks nog vaste vorm en methode voor hun werk hebben gevonden, naast deze versplinterde groepen, welke nog geen bepaalde beweging vormen, gaat nu de massa zich bewegen. De arbeiders zijn niet meer dof en dood zooals in de eerste jaren der dictatuur. Zij verzamelen zich voor een eerste, bescheiden solidariteitsactie tegen het Hitler-regiem. De arbeidersklasse is niet gevangen in het net der propaganda. Hij probeert zich te herfinden, de moeilijke toestand te begrijpen en de grondslag voor de strijd te leggen: de éénheid, niet enkel van het vorzet, niet alleen tegen de toenemende uitbuiting, maar tegen de gehele verdorven sfeer van de leugenachtige en terroristische Hitlerdictatuur.

... x .. x .. x .. x ..

In het Informatie - bulletin van de O.N.T. - F.A.I. (Esperanto-uitgave) treffen we de volgende oproep aan:

AAN HET PROLETARIAAT VAN DE GEHEELE WERELD!

"De sinaasappelen van Valencia, die sedert vele jaren op de eerste plaats staan bij de verovering van de Europeesche markten, hebben geen mededingers in de wereld met zoo'n grootte, sappigheid en heerlijke geur. De sinaasappel bergt in zijn verguld omhulsel een geheele wereld van energieën, dank zij de vitaminen A, B en C die hij in overvloed bevat. Zijn waarde in calorieën is ook zeer hoog. Arbeiders van de geheele wereld! Wanneer gij uw kinderen krachtig wilt zien opgroeien, wanneer gij uw krachten wilt bewaren en gezondheid genieten, gebruikt dan overvloedig in uw huizen de rijke, Valentijnsche sinaasappel, die veldra alle markten zal bereiken; op deze wijze zult gij uw Spaansche broeders helpen, die strijden voor de vrijheid van het Spaansche proletariaat."

Dat mankeerde er nog aan. Wat zullen de hollandsche anarchisten opgelucht zijn als ze deze oproep lezen. Ze moesten hun Spaansche kameraden immers hulp weigeren omdat ze afkeerig zijn van wapengeweld en ze wilden (zie "De Arbeider") alles doen om hier een strijd als in Spanje te voorkomen. Nu kunnen ze helpen; aan deze oproep van O.N.T. - F.A.I. kunnen ze gehoor geven. Aldoor sinaasappelen etende helpen ze het Spaansche proletariaat naar de overwinning; met een sinaasappel die een geheele wereld in zijn verguld omhulsel bergt.

P. I. C. PERSDIENST VAN DE GROEP VAN INTERNATIONALE COMMUNISTEN

Deze persdienst verschijnt minstens éénmaal per maand.

Stuur ons uw vrijwillige bijdrage.

Int. Instituut
Soc. Geschiedenis
Amsterdam

DOELSTELLING:

De ontwikkeling van het kapitalisme voert tot steeds heviger crisissen, welke in steeds grooter werkloosheid en telkens diepere ontwrichting van het productieapparaat hun uitdrukking vinden, waardoor miljoenen arbeiders buiten de productie staan en aan de uit-hongering zijn prijsgegeven. De toenemende verarming en de steeds groeiende onzekerheid

van bestaan dwingen de arbeidersklasse den strijd voor de communistische productiewijze aan te binden. De groepen van Internationale Communisten waken de arbeiders in dezen strijd op, het beheer en de leiding van productie en distributie volgens algemeen geldende, maatschappelijke regels ZELF ter hand te nemen, om zoo DE ASSOCIATIE VAN VRIJE EN GELIJKE PRODUCTIEN te verwezenlijken. De groepen van Internatio-

nale Communisten zien den wezenlijken vooruitgang der arbeidersbeweging in de ontwikkeling van het zelfbewust handelen der arbeiders in de klassenstrijd. Daarom plaatsen ze zich tegenover de leiderspartijen en van de vakbeweging en stellen de leuze: ALLE MACHT AAN DE ARBEIDERSRADEN! DE PRODUCTIE IN HANDEN VAN DE BEDRIJFS-ORGANISATIES!

ALLE MACHT AAN DE ARBEIDERSRADEN!
DE PRODUCTIE IN HANDEN DER BEDRIJFSORGANISATIE'S!

Tiende Jaargang No: 4.
Februari 1937 No: 2.

HET ANARCHISME EN DE MILITAIRE EN ECONOMISCHE ORGANISATIE VAN DE REVOLUTIE.

I. Het vraagstuk van de gewapende revolutie.

a) De voorbeelden van Rusland en Spanje.

We hebben in ons artikel over "Het Nederlandsche anarchisme tegenover de Spaansche revolutie" gezien, hoe de Hollandsche anarchisten het geweld als middel in de revolutie verwerpen. Over de "ethische" kwestie hebben we in een vorig artikel onze eigen kijk gegeven. Voorloepig interesseeren ons hier meer de "practische" argumenten waarmee ze nog komen om hun stelling te bewijzen. "In Rusland", zeggen ze, "hebben de onderdrukte klassen geweld gebruikt om de ozaar weg te krijgen en je ziet wat het resultaat er van is. In Spanje gaat het nu al net zoo. Ook daar voert de gewapende strijd tot de instelling van een militaire dictatuur en dus van een nieuwe onderdrukking. Zelfs de anarchisten worden, zoodra ze de gewapende strijd aanvaarden, gedwongen ook de nieuwe onderdrukking voor lief te nemen. En dat kan ook niet anders, want gewapende strijd zonder een centrale legerleiding is nu eenmaal onmogelijk. Wil men de gewelddadige strijd, dan moet men ook discipline willen en onderwerping, en het ideaal van een "vrij-communisme" loslaten."

Oppervlakkig gezien, heeft dit argument een schijn van waarheid. Inderdaad leert de ervaring van Rusland, dat er in de loop van de revolutie een macht is gegroeid, die niet door, maar over de arbeiders heerscht. Dat dit in de Spaansche revolutie ook het geval is, daarop komen we nog op verschillende plaatsen terug. Echter - de bewering, dat dit gevolg zou zijn van het voeren van een gewapende strijd, is naar onze meening niet houdbaar.

Wij mogen uit de Russische en Spaansche revoluties geen algemeene gevolgtrekkingen maken, zonder ons rekenschap te geven van de bijzondere omstandigheden waaronder die revoluties zich voltrokken. En daarvoor moet dan allereerst worden genoemd de sociale en economische structuur van deze beide landen, waar een betrekkelijk zwak proletariaat was, en de burgerlijke revolutie feitelijk nog niet voltooid.

Vooral in Spanje had de kapitalistische productiewijze zich reeds grootendeels doorgezet, zelfs op het platteland. Maar de wijze waarop de heerschende klasse zijn politieke heerschappij uitoefende,